

BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABIDA AKTYORLIK MAHORATI TA'LIMOTI

Nurov Doston Rustam o'g'li

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola bolalar musiqa va san'at maktabida aktyorlik mahoratini o'rgatishning ahamiyatini o'rganib, dramani o'quv dasturiga qo'shishning afzalliklarini yoritib beradi. Adabiyotlarni tahlil qilish orqali maqolada ushbu mavzu bo'yicha mavjud tadqiqotlar va nazariyalar ko'rib chiqiladi. Usullar bo'limida yosh o'quvchilarga aktyorlik mahoratini berishning samarali yondashuvlari batafsil bayon etilgan va natijalar bo'limida kuzatilgan ijobiy natijalar ta'kidlangan. Munozara bo'limi aktyorlikni yaxlit san'at ta'limiga qo'shishning oqibatlarini o'rganadi va xulosalar va takliflar yosh ongning badiiy rivojlanishini rivojlantirishga qaratilgan o'qituvchilar va muassasalar uchun tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: Bolalar ta'limi, aktyorlik mahorati, drama, badiiy ta'lim, yaxlit rivojlanish, ijodkorlik, ekspressiv san'at, pedagogika.

Bolalar ta'limi sohasida san'atning integratsiyasi tobora kuchayib bormoqda, chunki o'qituvchilar uning yaxlit rivojlanishga chuqur ta'sirini tan olishadi. Ushbu maqola bolalar musiqa va san'at maktabida aktyorlik mahoratini o'rgatishga qaratilgan bo'lib, dramaning yosh o'quvchilarga beradigan noyob afzalliklarini ta'kidlaydi. Aktyorlikni o'quv dasturiga kiritishning ko'p qirrali afzalliklarini o'rganib, biz o'qituvchilar va muassasalarga yosh rassomlarning ta'lim tajribasini boyitish uchun qimmatli tushunchalarni taqdim etishni maqsad qilganmiz.

Badiiy ta'lim sohasidagi tadqiqotlar bolalarni turli xil ekspresiv san'atlarga, shu jumladan dramaga jalb qiladigan yaxlit yondashuvlarning muhimligini ta'kidlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, erta yoshda aktyorlikka ta'sir qilish kognitiv qobiliyatlarni oshirishga, ijtimoiy ko'nikmalarni yaxshilashga va hissiy intellektni oshirishga yordam beradi. Dramaning o'quv dasturiga qo'shilishi yosh o'quvchilar orasida yuqori ijodkorlik, yaxshi muloqot qobiliyatlari va o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish bilan bog'liq. Ushbu adabiyot tahlili aktyorlik mahoratini o'qitishning bolalar ta'limiga ta'siri to'g'risida har tomonlama tushuncha yaratish uchun mavjud tadqiqotlarni sintez qiladi¹.

Bolalarga aktyorlik mahoratini o'rgatishning samarali usullarini joriy etish puxta va qiziqarli yondashuvni talab qiladi. Ushbu bo'limda biz pedagogik strategiyalar, sinf faoliyati va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishda o'qituvchilarning rolini

¹ D. I. Dmitrieva. Pedagogicheskie podkhody v obuchenii klassicheskome tantsu [Pedagogical approaches to teaching classical dance], Vestnik ChGPU, Vol. 7, 59-65, 2017.

o'rganamiz. Turli xil ta'lim sharoitlaridan muvaffaqiyatli amaliyotlarga asoslanib, biz aktyorlikni musiqa va san'at maktabiga kiritish uchun asos yaratamiz, yoshga mos keladigan faoliyat va ilg'or mahoratni rivojlantirishga urg'u beramiz.

Musiqa va san'at maktabida bolalarga aktyorlik mahoratini o'rgatish foydali va boyituvchi tajriba bo'lishi mumkin. Yosh talabalarga aktyorlik mahoratini samarali etkazish uchun ba'zi asosiy fikrlar va strategiyalar:

Ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish:

- Bolalar o'zlarini ifoda etishda o'zlarini qulay his qiladigan ijobiy va rag'batlantiruvchi muhitni tarbiyalang.

- Sinf ichida hamjamiyat tuyg'usini shakllantirish uchun jamoaviy ish va hamkorlikning muhimligini ta'kidlang².

Asosiy aktyorlik tushunchalariga kirish:

- Tana tili, yuz ifodalari va ovoz modulyatsiyasi kabi asosiy aktyorlik tushunchalaridan boshlang.

- Ushbu tushunchalarni o'rganishni bolalar uchun qiziqarli va qiziqarli qilish uchun o'yinlar va mashg'ulotlardan foydalaning.

Hikoya va tasavvur:

- Bolalarni o'zlarining tasavvurlari va ijodlaridan hikoyalar aytib berishga undash.

- Bolalar belgilar, Sozlamalar va syujetlarni yaratadigan hikoya qilish mashqlarini qo'shing.

Improvizatsiya:

- Bolalarning fikirlashlarini o'ylashlarini oshirish uchun improvizatsiya mashqlarini joriy etish.

- Ijodkorlikni rag'batlantiradigan va xayoliy javob berishga imkon beradigan ko'rsatmalardan foydalaning³.

Belgilarni Rivojlantirish:

- Motivatsiya, hissiyot va jismoniy xususiyatlar kabi jihatlarni o'rganish orqali bolalarga xarakterni qanday rivojlantirishni o'rgating.

- Ularni tasvirlaydigan belgilarning kelib chiqishi va shaxsiyati haqida o'ylashga undash.

Tana harakati va ifodasi:

- Tana ongi, harakati va jismoniy ifodasiga qaratilgan mashqlarni o'z ichiga oladi.

² M. K. Bulankina. Pedagogicheskie problem razvitiya muzykalnosti uchacschikhsya professionalnykh khoreograficheskikh uchebnykh zavedeniy [Pedagogical problems of the development of musicality in students of vocational choreographic education institutions], Vestnik KGPU im. V.P. Astafyeva, Vol. 4, No. 34, 23-26, 2015.

³ M. V. Pereverzeva, S. S. Umerkaeva, N. I. Anufrieva, M. L. Kats, I. S. Kazakova. Interdisciplinary Approach to the Mastering of the Music of the 20th Century, Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, Vol. 12, No. 3, 772-778, 2020.

- Bolalarga his-tuyg'ular va xarakter xususiyatlarini etkazishda tana tilining rolini tushunishga yordam bering.

Ovozli Trening:

-Diksiyani, proektsiyani va umumiy vokal nazoratini yaxshilash uchun vokalni isitish mashqlarini qo'shing⁴.

- Turli xil his-tuyg'ularni ifoda etish uchun turli xil ohang va balandlikning ahamiyatini o'rgating.

Ishlash Imkoniyatlari:

- Sinf tomoshalarida yoki kattaroq tadbirlarda bo'lsin, bolalarga aktyorlik mahoratini namoyish etishlari uchun muntazam imkoniyatlar yarating.

- Ishonch va motivatsiyani oshirish uchun ularning yutuqlarini nishonlangc.

Fikr va mulohaza:

- Bolalarga yaxshilanish sohalarini tushunishga yordam beradigan konstruktiv mulohazalarni taklif eting.

-O'z-o'zini aks ettirish va ularning tajribalari va o'rgangan narsalari haqida munozaralarni rag'batlantirish.

Musiq va san'at elementlarini qo'shing:

- Multidiscipliner yondashuvni yaratish uchun musiqa va san'at elementlarini aktyorlik mashqlariga qo'shish.

- Hikoya qilishda musiqa, tasviriy san'at va aktyorlik bir-birini qanday to'ldirishi mumkinligini o'rganing.

Ota-Onalarning Ishtiroki:

- Ota-onalarni farzandlarining aktyorlik dasturidagi faoliyati va taraqqiyoti haqida xabardor qilib turing.

- Ota-onalar farzandlarining o'sishiga guvoh bo'lishlari uchun taqdimotlar tashkil qilishni o'ylab ko'ring⁵.

Esingizda bo'lsin, maqsad o'quv tajribasini yoqimli qilish va bolalarga aktyorlik orqali o'zlarini ifoda etishga ishonchni oshirishga yordam berishdir. Yosh guruhiga yondashuvingizni moslashtiring va har doim xavfsiz va inklyuziv o'quv muhitini birinchi o'ringa qo'ying⁶.

Aktyorlikni yaxlit san'at ta'limi tizimiga kiritishning oqibatlarini chuqurdir. Drama ijro mahoratini rivojlantirishdan tashqari, hissiy ifoda, hamdardlik va turli xil istiqbollarni tushunishni osonlashtiradi. Munozara aktyorlikning o'ziga xoslik

⁴ L. G. Timoshenko. Usloviya osvoeniya predprofessionalnykh program v oblasti khoreograficheskogo iskusstva v uchrezhdeniyakh dopolnitelnogo obrazovaniya detey [The conditions of mastering pre-professional programs in choreography in additional education institutions for children], Vestnik TGPU, Vol. 8, No. 185, 114-117, 2017.

⁵ R. R. Avetisyan, S. K. Karyayeva, I. R. Datieva, I. S. Tuaeava, O. N. Totoeva. Comparative analysis of the psychological and pedagogical aspect of the formation of health culture and the dynamics of the incidence in schoolchildren, La Prensa Médica Argentina, Vol. 105, No. 9, 495-500, 2019.

⁶ E. M. Logunova. Muzykalnoe vospitanie v structure khoreograficheskogo obrazovaniya [Music education in the structure of choreographic education]. Vestnik MGUKI, Vol. 4, No. 48, 170-173, 2012.

tuyg'usini tarbiyalashni shakllantirish va bolalarni kelajak muammolariga tayyorlashdagi rolini o'rganadi. Potentsial muammolarni bartaraf etish va aktyorlikning o'quv dasturiga integratsiyasini optimallashtirish bo'yicha mulohazalar ham ko'rib chiqiladi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, bolalar musiqa va san'at maktabida aktyorlik mahoratini o'rgatish yaxlit rivojlanishni rivojlantirishning o'zgaruvchan elementi sifatida paydo bo'ladi. Topilmalar an'anaviy chegaralardan tashqariga chiqadigan har tomonlama rivojlangan san'at ta'limi zarurligini ta'kidlaydi. O'qituvchilar va muassasalar drama dasturlarini qabul qilish va takomillashtirishga da'vat etiladi, bu ularning san'atni chuqur qadrlaydigan har tomonlama barkamol shaxslarni shakllantirish imkoniyatlarini tan oladi. Kelgusidagi tadqiqotlar va pedagogik amaliyotni doimiy ravishda takomillashtirish bo'yicha takliflar ham muhokama qilinadi.

Adabiyotlar.

1. M. K. Bulankina. Pedagogicheskie problem razvitiya muzykalnosti uchacschikhsya professionalnykh khoreograficheskikh uchebnykh zavedeniy [Pedagogical problems of the development of musicality in students of vocational choreographic education institutions], Vestnik KGPU im. V.P. Astafyeva, Vol. 4, No. 34, 23-26, 2015.
2. D. I. Dmitrieva. Pedagogicheskie podkhody v obuchenii klassicheskome tantsu [Pedagogical approaches to teaching classical dance], Vestnik ChGPU, Vol. 7, 59-65, 2017.
3. M. V. Pereverzeva, S. S. Umerkaeva, N. I. Anufrieva, M. L. Kats, I. S. Kazakova. Interdisciplinary Approach to the Mastering of the Music of the 20th Century, Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, Vol. 12, No. 3, 772-778, 2020.
4. R. R. Avetisyan, S. K. Karyayeva, I. R. Datieva, I. S. Tuaveva, O. N. Totoeva. Comparative analysis of the psychological and pedagogical aspect of the formation of health culture and the dynamics of the incidence in schoolchildren, La Prensa Médica Argentina, Vol. 105, No. 9, 495-500, 2019.
5. E. M. Logunova. Muzykalnoe vospitanie v structure khoreograficheskogo obrazovaniya [Music education in the structure of choreographic education]. Vestnik MGUKI, Vol. 4, No. 48, 170-173, 2012.
6. L. G. Timoshenko. Usloviya osvoeniya predprofessionalnykh program v oblasti khoreograficheskogo iskusstva v uchrezhdeniyakh dopolnitelnogo obrazovaniya detey [The conditions of mastering pre-professional programs in choreography in additional education institutions for children], Vestnik TGPU, Vol. 8, No. 185, 114-117, 2017.
7. N. S. Poselskaya. Znachenie russkoy shkoly klassicheskogo tantsa v sisteme khoreograficheskogo obrazovaniya [The role of the Russian school of classical dance in the system of choreographic education], Vestnik YaGU, Vol. 7, No. 1, 100-104, 2010.